

Władimir F. Szubin

Mickiewiczowski szlak w Leningradzie

Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza 23, 109-111

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MICKIEWICZIANA I MATERIAŁY

Władimir F. Szubin

MICKIEWICZOWSKI SZLAK W LENINGRADZIE

Trzygodzinna wycieczka autokarowa „Adam Mickiewicz w Petersburgu” już od wielu lat wzbudza zainteresowanie mieszkańców Leningradu i gości. Organizują ją pracownicy leningradzkiego biura podróży, aby zapoznać słuchaczy z biografią wielkiego poety, pokazać im miejsca związane z jego pobytem w ówczesnej stolicy Rosji. Podczas wycieczki rozbrzmiewają strofy wierszy Mickiewicza zarówno w tłumaczeniu dosłownym, jak i w najlepszych rosyjskich przekładach.

Jak zaprezentował się Petersburg oczom Mickiewicza, gdy jesienią 1824 r. musiał wraz z grupą kolegów opuścić ziemię rodzinną? Jaki był jego stosunek do tego miasta, stolicy znienawidzonego caratu, a jednocześnie centrum postępowego życia społecznego i kulturalnego Rosji? Te i inne problemy dotyczące biografii i twórczości Mickiewicza podejmowane są podczas trwania wycieczki.

Rozpoczyna się ona w samym centrum miasta na Wybrzeżu Pałacowym, skąd roztacza się wspaniała panorama Newy z jej granitowymi brzegami i surowymi konturami twierdzy Pietropawłowskiej. Opowieść o Mickiewiczu zaczyna się przed Pałacem Marmurowym, którego historia w specyficzny sposób splotła się z historią Polski. Pałac, zbudowany w drugiej połowie XVIII w. dla faworyta Katarzyny II, hrabiego Orłowa, po śmierci właściciela został wykupiony od jego spadkobierców przez państwo. Za panowania Pawła I pozwolono zamieszkać w nim Tadeuszowi Kościuszce, który po upadku powstania 1794 r. był więziony z rozkazu Katarzyny II w twierdzy Pietropawłowskiej — głównym carskim więzieniu. W 1797 r. Kościuszko opuścił Rosję, a Pałac stał się miejscem schronienia ostatniego polskiego króla, Stanisława Augusta Poniatowskiego. Następnym właścicielem Pałacu (po śmierci Stanisława Augusta) był syn Pawła I, książę Konstanty, który w 1815 r. został naczelnym dowódcą wojsk polskich i stał się faktycznym namiestnikiem Polski.

Opowieść o Pałacu Marmurowym przypomina słuchającym o tragicznej historii ojczyzny Mickiewicza, o sytuacji, w jakiej znalazła się ona w czasach, gdy kształtowała się osobowość przyszłego poety.

W opowiadaniu o przyjeździe Mickiewicza do Petersburga jest wiele

wątków: oblicze miasta w tamtych latach, związki poety ze sławnymi rodakami, przyjacielskie kontakty z elitą intelektualną Petersburga.

W Pałacu Marmurowym mieszkał malarz i grafik, Aleksander Orłowski, podopieczny Księcia Konstantego. Na Newskim Prospekcie nr 18 w tym samym czasie mieszkał członek Akademii Sztuk Pięknych, malarz Józef Oleszkiewicz i zdobywający uznanie w kręgach literackich dziennikarz, Tadeusz Bułharyn. Za ich pośrednictwem oraz za pośrednictwem innych rodaków poznał Mickiewicz jesienią 1824 r. przedstawicieli kultury rosyjskiej i przywódców postępowego ruchu społecznego. Ogromne zainteresowanie Mickiewicza wzbudził Konrad Rylejew. Ten poeta-obywatel, jeden z organizatorów i przywódców duchowych szlacheckiego ruchu rewolucyjnego (który później nazwano dekabrystowskim), był znawcą i miłośnikiem literatury polskiej. Dwa lata przed poznaniem Mickiewicza Rylejew — jako pierwszy z poetów rosyjskich — zaczął tłumaczyć jego utwory. W domu Rylejewa nad rzeką Mojką (dom nr 72) Mickiewicz poznał przedstawicieli ruchu wolnościowego, którzy widzieli w nim nie tylko wybitnego poetę, ale także ofiarę polityki caratu. Przed tym domem właśnie mówi się o dekabrystach, którzy w rok później podjęli zryw powstańczy przeciwko absolutyzmowi. Tu przywołuje się także słowa słynnej apostrofy *Do przyjaciół Moskali* — szlachetne wspomnienie polskiego poety o straconym Rylejewie i jego towarzyszu Aleksandrze Bestużewie-Marlińskim, skazanym na syberyjską katorgę.

Na początku roku 1825 Mickiewicz został wysłany z Petersburga do Odessy, a następnie do Moskwy, zaś wiosną 1828 r. znów znalazł się w mieście nad Newą. Uczestnicy wycieczki oglądają dom, w którym poeta mieszkał w latach 1828 - 1829 do czasu wyjazdu na emigrację. Dziwnym zbiegiem okoliczności w tym samym domu na Wielkiej Mieszczkańskiej (obecnie ul. Plechanowa 39) — i mniej więcej w tym samym czasie — mieszkał stawiający pierwsze kroki w literaturze młody pisarz, Mikołaj Gogol. W jednym z listów do rodziny opisał on barwną społeczność swoich sąsiadów. W domu tym, wedle jego słów, mieszkali krawcy, modystka, szewc, właściciel fabryki pończoch, malarz, babka-akuszerka; mieściła się tu również cukiernia i maleńkie sklepiki. Cały dom zdobiły szyldy. W roku 1955 wmurowano tu tablicę pamiątkową poświęconą Adamowi Mickiewiczowi.

Mickiewicz wrócił do Petersburga już jako znany i ceniony w kręgach literackich poeta. Otwierały się przed nim gościnne drzwi salonów arystokratyczno-literackich, poznał i zaprzyjaźnił się z czołowymi pisarzami: Puszkinem, Żukowskim, Gribojedowem, Wiaziemskim.

Z Puszkinem spotykał się Mickiewicz w wielu petersburskich domach, odbywał wraz z nim podmiejskie wycieczki, odwiedzał go w znanym hotelu „Demutow Traktir”, w którym rosyjski poeta mieszkał w owym

czasie. Dom nr 40 nad rzeką Mojką — były hotel — również leży na szlaku mickiewiczowskim. Dalej toczy się opowieść o przyjaźni dwu wielkich poetów narodowych, o ich wzajemnym twórczym wpływie, o wspaniałych improwizacjach Mickiewicza w obecności Puszkina i jego przyjaciół. W tej opowieści o Mickiewiczu i Puszkynie, kontynuowanej na byłym Placu Senackim (obecnie Plac Dekabrystów), przedstawiane są również poglądy obu poetów na politykę Piotra I. Pod pomnikiem twórcy miasta przytaczane są fragmenty wierszy Mickiewicza *Petersburg* i *Pomnik Piotra Wielkiego* oraz poematu Puszkina *Jeździec miedziany*. Przedstawiane są także różne punkty widzenia obu poetów na dramatyczne wydarzenia roku 1831, kiedy to carskie wojska zdławiły polskie powstanie. Temat „Puszkina i Mickiewicza” jest zasadniczym wątkiem wycieczki traktującej o losach bliskich kultur, a także szerzej — losach dwu narodów.

W pobliżu Placu Senackiego, na Wybrzeżu Czerwonej Floty nr 4, zachował się dom, który należał do emigranta francuskiego, hr. Jana de Laval, żonatego z jedną z najbardziej wykształconych Rosjanek, Aleksandrą Kozicką. W domu Laval, gdzie w ciągu kilku dziesiątków lat odbywały się wieczory artystyczno-literackie, Mickiewicz był ciepło przyjmowany. Lavalowie wydawali na swój koszt ukazującą się dwa razy w tygodniu w języku francuskim gazetę „Le Furet”. W gazecie tej drukowane były przekłady *Farysa* i *Romantyczności* Mickiewicza. Te i inne publikacje utworów Mickiewicza w wydaniach petersburskich, ukazujące się w językach europejskich, sprzyjały popularyzowaniu twórczości poety na Zachodzie.

Zainteresowanie uczestników wycieczki wywołuje również opowiadanie o znanej polskiej pianistce, Marii Szymanowskiej, która mieszkała wówczas w Petersburgu przy ul. Wielka Włoska (obecnie ul. Rakowa 15). Tu Mickiewicz spotykał się z córką pianistki, Celiną, która później została jego żoną. Przychodził tu poeta na poranki muzyczne, widywał się z Puszkinem, Żukowskim, kompozytorem Glinką.

Podczas wycieczki często cytowane są fragmenty wspomnień petersburskich przyjaciół Mickiewicza. Ich głosy, przywołujące obraz natchnionego poety, pozwalają nam przedstawić jego pobyt w Rosji jako ważne wydarzenie w historii stosunków rosyjsko-polskich.

Przeł. E. Sokołowska

Leningrad, ul. Plechanowa 39. Dom, w którym w latach 1828 - 1829 mieszkał Adam Mickiewicz

Leningrad, ul. Mojka 40, Demutow traktir

Leningrad, ul. Mojka 72. Dom, w którym mieszkał Konrad Rylejew

Leningrad, ul. Rakowa 15. Dom (drugi z lewej), w którym mieszkała Maria Szymanowska